

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВАРТОСТІ КОМПАНІЇ

В статті розроблено структуру управлінського балансу, в якій знаходять відображення інтелектуальні ресурси та джерела їх формування. Представлено комплексну оцінку реальної вартості компанії, що базується на використанні системи збалансованих показників

Ключові слова: управлінський баланс, інтелектуальний капітал, сукупний капітал, система збалансованих показників

Sayun A.

MANAGERIAL ACCOUNTING OF COMPANY VALUE

The structure of balance sheet management, which reflects the intellectual resources and sources of their formation, is developed. a comprehensive assessment of the real value of a company based on the use of the balanced scorecard is presented.

Keywords: balance sheet management, intellectual capital, total capital, balanced scorecard

Вступ. Однією з головних ознак сучасних економічних відносин є необхідність швидкого прийняття раціональних рішень. Прийняття глобальних рішень щодо значних за розміром компаній ускладнюється практичною відсутністю актуальної інформації щодо вартості компаній, в якій зацікавлено широке коло осіб – власники, інвестори, тощо. Фінансова звітність компаній не містить даних про їх реальну вартість, що потребує додаткового інструменту, який би більш точно ілюстрував хоча б її структуру – управлінського балансу.

Більшість спроб щодо визначення сутності інтелектуального капіталу здійснюється лише на підставі аналізу властивостей форм, які він може приймати, тому розробка управлінського балансу, який би містив у собі всі види сукупного капіталу, актуальна в сучасних умовах. Сутність категорії “капітал” традиційно розглядалась не лише за формами, а й за джерелами залучення, визначення місцезнаходження інтелектуального капіталу у структурі управлінського балансу, що допомагає комплексному розкриттю його сутності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Спроби відобразити весь інтелектуальний капітал у модифікованому балансі компанії робились рядом дослідників. Зокрема, О. Н. Мельниковим, С. С. Григоруком з деякими припущеннями проводиться аналогія між використанням людського капіталу та використанням позикових коштів. Підставою для оцінки людського капіталу пропонується використати трудові договори, укладені з працівниками, які є джерелом людського капіталу компанії. Знаючи строк договору та суму винагороди, можливо вирахувати номінальну вартість людського капіталу, яку автори пропонують включити в актив модифікованого балансу. З цих же міркувань включення даної вартості у склад позикових коштів в пасиві бухгалтерського балансу не буде суперечити основним принципам бухгалтерського обліку [1]. Не можна погодитись з авторами у тому, що не будуть порушені основні принципи бухгалтерського обліку, оскільки з юридичної точки зору людський капітал не є власністю компанії, а його пропонується

відобразити в якості актива. Спірним також є і намагання відобразити в активі саме номінальну вартість людського капіталу, оскільки цього буде недостатньо для оцінки сукупного капіталу. Більш точним було б відображення в активі реальної вартості людського капіталу, яка в більшості випадків є більшою за номінальну і включає в свій склад вартісну оцінку додаткових вигід від користування цим видом капіталу. Це вже значно складніше завдання при якому і відображення в пасиві балансу не стане суто механічним, і оцінка реальної вартості відбувається за іншим алгоритмом.

Схожу спробу розробки управлінського балансу робить ще один дослідник сукупного капіталу компанії, О. С. Черемних. До структури сукупного капіталу компанії, на його думку, входять фінансовий (матеріальний), квазіматеріальний та нематеріальний капітал; інтелектуальний капітал входить до складу нематеріального, а основою квазіматеріального капіталу є групи клієнтів, бренди, продукти та „зацікавлені особи” [2]. До позитиву можна віднести намагання розробити модифікований комплексний управлінський баланс, але викладений механізм лише як ідея, причому більшості термінів використовуються як загальноживані поняття.

Аналіз можливості відображення людського капіталу в пасиві балансу компанії роблять О. М. Антипіна та В. Л. Іноземцев. У якості віддзеркалення в активі балансу пропонується застосувати гудвіл. Але, враховуючи суб’єктивність обчислення гудвілу, суб’єктивною буде й оцінка людського капіталу, тому “для знаходження методів оцінки інтелектуального капіталу у балансі фірм знадобиться зворотній хід, націлений на пошук поєднання добре відомих об’єктивних вартісних показників та суб’єктивних індивідуальних оцінок” [3]. Варто відмітити, що така спроба частково відповідає підходу Л. Джойя щодо визначення суті інтелектуального капіталу. Важко погодитись з тим, що відображенням гудвілу є виключно людський капітал. В його склад, безсумнівно, входять також елементи структурного капіталу.

Отже, завданням дослідження є розробка форми управлінського балансу, яка б точно відобразила основні джерела формування ринкової вартості компанії.

Обґрунтування власного бачення. При включенні до сукупних ресурсів не тільки активів, права власності на які належать компанії, а й тих ресурсів, залучення яких об'єктивно сприяє досягненню його цілей і свідчить про наявність у нього конкурентних переваг, стає можливим отримати модифіковану структуру балансу для цілей управління, яка дає більш точну інформацію про те, за рахунок чого формується ринкова вартість компанії. Авторська структура управлінського балансу компанії, яка дає уявлення про структуру сукупного капіталу і відповідність розділів управлінського балансу перспективам системи збалансованих показників, наведена в табл. 1.

ня інвестицій на розвиток людського і клієнтського компонентів інтелектуального капіталу. Вимір синергетичного ефекту є ускладненим внаслідок значної довжини періоду його отримання та часової різниці між моментом здійснення інвестицій і отриманням перших результатів. При розробці модифікованого управлінського балансу пріоритетною є задача отримання висновку про джерела формування ринкової вартості компанії.

Отже, намагання отримати математично точний інструмент виміру реальної вартості компанії на підставі класичної форми балансу ґрунтуються на постулаті про обумовленість відмінності балансової та ринкової вартостей компанії наявністю інтелектуального капіталу. Вищевказана відмінність обумовлена також і рядом факторів, зокрема суб'єктивним впливом екзогенних факторів, синер-

Таблиця 1

Показники 1	Показники 2	Перспективи збалансованих показників
Необоротні активи	Власний капітал та цільове фінансування	“Фінанси”
	Довгострокові зобов'язання	
Оборотні активи	Короткострокові зобов'язання	
Витрати майбутніх періодів	Доходи майбутніх періодів	
Людський капітал	Позабалансові зобов'язання за людським капіталом	“Людські ресурси”
Організаційний капітал	Позабалансові зобов'язання за організаційним капіталом	“Внутрішні процеси”
Клієнтський капітал	Позабалансові зобов'язання за клієнтським капіталом	“Клієнти”
Компоненти сукупного капіталу	Суб'єктивний вплив ситуації на фондовому ринку	

Дана структура балансу показує, з яких джерел залучаються інтелектуальні ресурси (перші три позиції, виділені темним кольором у колонці “Ресурси”). Різниця між сукупною вартістю інтелектуальних ресурсів та розміром інвестицій, спрямованих на їх формування, є перевищенням ринкової вартості над балансовою і дорівнює сумі структурного капіталу та суб'єктивного впливу екзогенних факторів.

Спільне цілеспрямоване використання видів сукупного капіталу приводить до виникнення синергетичного ефекту, який обумовлюється відхиленням ефекту від управління окремими компонентами та власне сукупним капіталом. Найбільш вагомими джерелами синергетичного ефекту при управлінні сукупним капіталом компанії є збільшення доходів і зменшення витрат. Два інші основні джерела синергетичного ефекту (удосконалення процесів та зменшення вартості капіталу) є більш вагомими при синергії, яка виникає внаслідок злиття або поглинання. Також до цих загальновідомих джерел синергетичного ефекту вважаємо за доцільне додати й збільшення компонентів сукупного капіталу, яке не обов'язково виникає шляхом збільшення прибутку. Так, збільшення організаційного капіталу є наслідком раціонального спрямування і використан-

гією компонентів сукупного капіталу, наведених у табл. 1, яка є продовженням попередніх досліджень [4]. Констатація наявності даних факторів поки що ставить перешкоду в отриманні точного інструменту виміру реальної вартості компанії та обумовлює напрям подальших досліджень.

У даній структурі розглянуто не тільки ресурси, права власності на які належать компанії, а й інші ресурси, що використовуються менеджментом компанії для реалізації її стратегії. Також суттєво ширшим є наповнення поняття пасивів – під ними розуміється сукупність власного капіталу, балансових і позабалансових зобов'язань, суб'єктивного впливу ситуації на фондовому ринку тощо. Ця структура відрізняється від попередніх тим, що проводиться чітке розмежування понять “інтелектуальний капітал” та “сукупність наявних інтелектуальних активів”.

Висновки. Реальна вартість компанії може бути визначена за допомогою управлінського балансу, який, базуючись на структурі класичного балансу, дає більш повну картину за рахунок інтегрування із системою збалансованих показників. Вирішення проблеми виміру позабалансових складових сукупного капіталу і є проблемою подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипина О. Н. Диалектика стоимости в постиндустриальном обществе / О. Н. Антипина, В. Л. Иноземцев // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 5. – С.48-59.

2. Гончаренко А. М. Місце інтелектуального капіталу в управлінському балансі / А. М. Гончаренко // Облік інтелектуального капіталу: сучасний стан і перспективи розвитку. Збірник наукових праць. – Х. : ХІБМ, 2011. – С. 115-117.

3. Мельников О. Н. Об оценке стоимости человеческого капитала / О. Н. Мельников, С. С. Григорук // Материалы 12 междунар. науч.-практ. конф. : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.egorabramov.ru/data/publ/konf15-16042004.html>

4. Черемных О. С. Модель оценки совокупного капитала компании: основа системы управленческого учета. / О. С. Черемных : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.akdi.ru/AVT-UPR/news/41.htm>

УДК 657.330

Семенюшена Н. В.

БАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ “БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК” КРИЗЬ ПРИЗМУ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ

Проведено аналіз визначень поняття “бухгалтерський облік”. Акцентовано увагу на різноманітності підходів до визначення цього поняття. Подано інтерпретацію поняття крізь призму інституційної економічної теорії та теорії дискурсу.

Ключові слова: бухгалтерський облік, теорія, інституційна теорія, поняття, дефініція, терміно-система, інститут, інституційний дискурс

Semenyushena N.

VIEWING THE DEFINITION OF THE CONCEPT “ACCOUNTING” THROUGH THE INSTITUTIONAL THEORY

Definitions of the concept “accounting” are analyzed; the diversity of the approaches concerning its definition is emphasized; an interpretation of the concept is given through the institutional theory of economics and the discourse theory.

Keywords: accounting, theory, institutional theory, concept, definition, terminological system, institution, institutional discourse.

Вступ. Загальновідомо, що кожна наукова теорія володіє, застосовує та розвиває свій власний понятійно-категоріальний апарат. Понятійно-категоріальний апарат вбирає в себе як поняття, вироблені у процесі виникнення і розвитку даної науки, так і поняття інших (особливо близьких) наукових дисциплін. Це стосується бухгалтерського обліку. Водночас, використовуючи поняття споріднених наукових дисциплін, кожна окрема наука надає їм своєрідність, певну специфіку у відповідності до змісту свого об'єкта і предмета.

Необхідність у мовній репрезентації того чи іншого поняття, яка сприяє ефективному функціонуванню мови в такій предметній сфері наукового знання, як теорія обліку, виникає у зв'язку з постійним оновленням референтного простору і говорить про те, що на сьогодні нагально необхідним є надання серйозної уваги розвитку термінологічної культури і підвищенню професійної комунікативної компетентності фахівців з обліку.

Огляд літературних джерел. Питанню термінологічного аналізу дефініції “бухгалтерський облік” присвячено праці як вітчизняної, так і зарубіжної наукової спільноти.

Провідні теоретики і практики бухгалтерського обліку обґрунтовували дефініції бухгалтерського обліку, виходячи з різних підходів : найчастіше визначається як система та інформаційна система (В. Астахов; Н. Амаглобелі, Ю. Бабаєв, М. Бондар, Ф. Бутинець, Б. Валуєв, П. Безруких, Н. Гура, В. Івашкевич, М. Кондраков, М. Кулинич, Є. Ковальчук, І. Василюк; С. Голов; Н. Грабова; А. Ларіонов, С. Левицька; Г. Партин; В. Савич; Н. Чебанова В. Швець, В. Панасюк та ін.), як процес (М. Білуха, М. Корінько, Н. Ткаченко), як спосіб (засіб) (О. Васюта-Беркут, Г. Шепітко, Н. Ромашевська; А. Кузьмінський, Ю. Кузьмінський) або як певний вид діяльності, як модель (В. Жук, Ф. Бутинець, І. Белоусова, С. Голов, Н. Гура, В. Костюченко, М. Коцупатрий, Я. Крупка, Ю. Кузьмінський, Н. Малюга, В. Пархоменко, В. Сопко, М. Чумачен-